

σθητῆς μορφῆς, μήτε ὁ γλύπτης, μήτε ὁ ζωγράφος, μήτε ὁ ἀρχιτέκτων δύναται νὰ παραστήσῃ αὐτήν. Ἐὰν ὁ ἀρχιτέκτων ἐκφράσῃ τὴν δεῖνα ιδιότητα τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ δεῖνα μέρος τοῦ ναοῦ του, καταστρέφει τὴν ἐνότητα τοῦ ἔργου του· ἐὰν δὲ ἐν τινὶ κτιρίῳ δὲν ἐκφράσῃ ἢ μίαν μόνην ιδιότητα τοῦ Θεοῦ, πίπτει εἰς ἀντίφασιν πρὸς τὰς θρησκευτικὰς τελετὰς, ἐν αἷς ὁ Θεὸς ὅλος ὑμνεῖται, καὶ τὸ ἔργον του εἶναι ἔργον εἰδωλολάτρου. Τέλος δὲ, ὡς συνήθως συμβαίνει, ἐὰν ἐκφράσῃ τὸ πᾶν ἐν παντὶ, ὅλον τὸν Θεὸν ἐν ὅλῳ τῷ ναῷ, καταργεῖ τὴν ἰδέαν τοῦ Θεοῦ, τὴν καθιστᾷ σκοτεινὴν καὶ δίδει ἀμυδρὰν ἔννοιαν τοῦ Θεοῦ. Ἐπομένως δικαίως δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι τὸ πᾶν εἶναι ἀμφίβολον καὶ σκοτεινὸν εἰς τὴν γοτθικὴν καὶ βυζαντινὴν ἀρχιτεκτονικὴν, ἐν ᾧ τοῦναντίον ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἀρχιτεκτονικῇ τὰ πάντα εἶναι καθαρῶς διαγεγραμμένα.

Αὕτη μὲν φθάνει εἰς τὴν ἐντέλειάν της ἐν χερσὶ τοῦ Φειδίου καὶ τοῦ Ἰκτίνου, ἐκεῖναι δὲ ὀρίζουσι τοὺς χρόνους τῆς παρακμῆς καὶ τῆς βαρβαρότητας· ἡ μὲν γεννᾶται ἐν τῷ φωτὶ, αἱ δὲ εἶναι κόραι τῆς νυκτός. Καὶ ὅμως πρέπει νὰ μᾶς παρηγορῇ ἡ ἰδέα, ὅτι ἐξ ὅλων τῶν ἀρχιτεκτονικῶν ρυθμῶν ὁ ἀρχαῖος Ἑλληνικὸς εἶναι ὁ ὀλιγώτερον πάντων συμβιβάζομενος πρὸς τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν· ἀλλὰ ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν μίαν ἀλήθειαν, ὅτι ὁ Παρθενὼν δὲν εἶναι μόνον τὸ ἀριστοῦργημα τῶν ἀρχαίων ναῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ λαμπρότερον μνημεῖον τῆς θρησκευτικῆς ἀρχιτεκτονικῆς, τὸ ὁποῖον παρήγαγέ ποτε ἡ Εὐρώπη.

EMILE BURNOLF

Πρώην Διευθυντὴς τῆς ἐν Ἀθήναις Γαλλικῆς Σχολῆς.

ΕΘΝΟΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΣΕΡΒΩΝ

(Κατὰ τὸν G. LEJEAN)

Οἱ Σλαῦοι, ὧν τὸ ὄνομα μνημονεύει πρῶτος ὁ Πτολεμαῖος, εἰσῆλθον εἰς τὸ Ῥωμῆικόν κράτος κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα, κατόπιν τῶν Γότθων, τῶν Ἀδάρων καὶ τῶν Οὐννων· ἔκτοτε δὲ μνημονεύονται κατέχοντες τὴν Δακίαν ὑπὸ τὸ ὄνομα Σκλαβηνοί, ἐκ τῆς ὁποίας διαπερῶντες συνεχῶς τὸν Δούναβιν ἐλεηλάτουν τὴν Μοισίαν. Μερὶς τούτων προβάσας ἀποκατέστη ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Μικρᾶς Σκυθίας, τῇ σημερινῇ Δόβρουτζα (χώρα μετὰξὺ τῆς Μαύρης θαλάσσης καὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Δουνάβεως), ἑτέρα δὲ μετὰξὺ τῶν Βουλγάρων, ἐν αἷς οἱ Σεβερίνοι. Οἱ Σκλαβηνοὶ ἀπεδιώχθησαν ὕστερον ἐκ τῆς Δακίας ὑπὸ τῶν Κουμάνων καὶ Παταρινάκων ἢ Πετσενέγων, δύο τουρκικῶν φυλῶν· οὐχ ἥττον ἱστορεῖται ὅτι ἐν ἀρχῇ τοῦ Ζ' αἰῶνος τὸ πλεῖστον τῆς Ἰλλυρίας κατέλαβον δύο μεγάλαι ἀποικίαι σλαυικαὶ, οἱ Σέρβοι καὶ οἱ Χρῳάται.

Οἱ Βυζαντινοὶ δὲν ὀρίζουσιν ἀκριβῶς πόθεν οἱ

λαοὶ οὗτοι ὠρμήθησαν καὶ ποία ἦτο ἡ ἀρχὴ αὐτῶν πατρὶς· μεγάλη δὲ διαφωνία ἐπικρατεῖ ὡς πρὸς τοῦτο παρὰ τοῖς ἀσχολουμένοις περὶ τὰ σλαυικὰ ἀρχαιότητες.

Οἱ Κροάται περὶ τὸν Ε' αἰῶνα κατῴκουν τὰς ὑπωρεῖας τῶν μεσημβρινῶν ὁρέων τῶν διαχωρίζοντων τὴν Βοσνίαν τῆς σημερινῆς Πρωσσίας. Ἐπὶ Ἡρακλείου δὲ μερὶς αὐτῶν ἡγουμένων πέντε ἀδελφῶν Κλοῦκ, Λόβελ, Κόζεντς, Μοῦχλο καὶ Χορβάτ, εἰσῆλσεν εἰς Δαλματίαν (634—638), ἀπεδίωξε μετὰ μακρὸν ἀγῶνα τοὺς αὐτοὺς οἰκοῦντας Ἀβάρους καὶ κατέλαβε τὴν ἀπὸ Ἰστρίας μέχρι Κετίνης (Ζεντίνης κατὰ Πορφυρογέννητον) χώραν, περικλείσασα ἐν ἑαυτῇ τὰ ἐναπομείναντα λείψανα τῶν Ἀδάρων, ἅτινα καὶ διέμειναν ἀναλλοίωτα ἐπὶ τρεῖς αἰῶνας κατόπιν. Οἱ αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου ἀνίσχυροι ὄντες ν' ἀποδιώξωσιν αὐτοὺς ἐδέχθησαν ὡς ἀποίκους ὑποτελεῖς. Ἀλλὰ κατὰ τὴν Θ' ἑκατονταετηρίδα ἀνέκτισαν οἱ ἄποικοι οὗτοι τὴν ἐλευθερίαν των.

Ἡ ἀποδοχὴ τῶν Κροατῶν ἐντὸς τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους κατέστησε μιμητὰς τοὺς Σέρβους. Οἱ Σέρβοι (Σερβλοὶ τῶν Βυζαντινῶν) κατῴκουν τὴν πρὸς Ἀνατολὰς τῶν Κροατῶν χώραν, ἔνθα ἦσαν γνωστοὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα Σοραβοί, ὅπερ φέρουσιν ἔτι λείψανα αὐτῶν παραμεινάντα ἐν Λουσατία (Lusatia, Lausitz), ὡς μαρτυρεῖ ἡ σύγκρισις τῆς γλώσσης τούτων πρὸς τὴν ἐκείνων. Οἱ μετὰ τοὺς Κροάτας δὲ ἄποικοι Σέρβοι ἐξηπλώθησαν ἀπὸ τοῦ Δουνάβεως καὶ τοῦ Σαύου μέχρι Δυρραχίου.

Μετὰ τοῦ κυρίου σώματος τῶν ἀποίκων Σέρβων συναπῆλθον καὶ ἑτεραι φυλαὶ ἐπίσης σερβικαὶ, καθ' ἃ ἱστορεῖ ὁ Κωνσταντῖνος Πορφυρογέννητος, οἱ Ζαχλοῦμοι, οἱ Ναρεντανοί, οἱ Τερβουναῖται. Οἱ Ζαχλοῦμοι ὠρμῶντο ἐκ τῆς χώρας τοῦ Χέλμ (Πολωνία) καὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Οὐίστουλα, εἰς δὲ οἱ πρόγονοι τῶν Σλαβῶν τῆς σημερινῆς Ἑρζεγοβίνης. Οἱ Ναρεντανοί, (Ἀρεντανοὶ τοῦ Πορφυρογεννήτου), οὕτω καλούμενοι ἐκ τοῦ ποταμοῦ (Ναρέντα—Ἀρέντα—Νάρωνος ἐν Δαλματίᾳ), περὶ τὸν ὁποῖον ὤκησαν, τὴν Δαλματίαν καὶ τὴν περὶ τὸ Μοστάρ χώραν. Οἱ Τερβουναῖται ὠργάνωσαν ἡγεμονίαν, ἧς τὸ ὄνομα διετήρησεν ἡ πόλις Τρεβίγνη (Trebinium, Trebigne, Τρεβούνιον). Ἑτέρα σλαυικὴ φυλὴ ἀναφέρεται ἡ τῶν Διοκλειωτῶν, οὕτω κληθέντων ἐκ τῆς Διοκλείας, μητροπόλεως τῆς χώρας, περὶ τὴν ὁποίαν ἐσκήνωσαν, δηλαδὴ τοῦ σημερινοῦ Μαυροβούνιου.

Ἡ πρώτη ἀποίκισις τῶν Σέρβων κατεῖχε πλεοστέραν τῆς σημερινῆς ἑκτασιν, ἅτε ἐκτεινόμενη μέχρι Δυρραχίου. Βραδύτερον, ὁπότε ἡ πρὸς μεσημβρίαν πορεῖα αὐτῶν ἀνεχαίτισθη καὶ ὥπισθοχώρησεν, οἱ Ἀλβανοὶ ἀπώθησαν αὐτοὺς εἰς τὰ ἴδια· οὐχ ἥττον διέμειναν ἐν μέσῳ τῶν Σκιπητάρων ἔγνη λαῶν σερβικῶν καὶ δὴ περὶ τὸ Δυρ-

τῆς Τουρκίας, διαρκῶς σχεδὸν καὶ ἐνόπλιως διαμαρτυρούμενοι κατὰ τῶν μεταρρυθμίσεων τῶν Σουλτάνων. Οἱ ἀριστοκράται τῆς Βοσνίας πρεσβεύουσι μὲν τὸ μωαμεθανικὸν θρησκευμα, οὐδόλως ὅμως εἶναι Τοῦρκοι· διαφυλάττουσι τὰ ἔθιμα, τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ οἰκογενειακὰ ὀνόματα τῆς φυλῆς τῶν· οἱ ἐν Βοσνίᾳ δὲ βραγιάδες, πιεζόμενοι ὑπὸ τῶν δοσιμάτων καὶ τῶν παρὰ νόμων φορολογίων, δράττονται τῶν ὅπλων, ἐν ὀνόματι τῆς πίστεως καὶ τοῦ Χάτι-Χουμαγιού· οὕτω δὲ πόλεμος κοινωνικὸς διαρκῆς κατέστησεν ἀραιὸν τὸν πληθυσμὸν τῆς Βοσνίας, τῆς Κροατίας, κυρίως δὲ τῆς Ἑρζεγοβίνης, ἧς οἱ Χριστιανοὶ πολυαριθμότεροι ὄντες ἐνθαρρύνονται καὶ ὑπὸ τῆς γειτνιάσεως τοῦ Μαυροβουνίου.

Τὸ Μαυροβούνιον, σλαυῖστί Τσερναγόρα (ὄρος μέλαν, ἡ ὄρος τῶν προγεγραμμένων), τουρκιστὶ Καρα-τάγ, ἀλβανιστὶ Μαλισίς, ἐν τῶν τελευταίων λειψάνων τοῦ ἀρχαίου σερβικοῦ κράτους, ἀπὸ τοῦ 1804 περίπου διατελεῖ αὐτόνομον τὸ πρῶτον ὑπὸ ἡγεμόνας ἐπισκόπους. Οἱ ἡγεμόνες οὗτοι διωχθέντες ἐκ τῆς πεδιάδος τῆς Κάτω Μοράτσας, ἀπεσύρθησαν εἰς τὰ ὄρη τοῦ Μαυροβουνίου, ἐνθα ἀντέσχον ἐν μέσῳ τῶν ἐπιγενομένων συμφορῶν. Ὁ πληθυσμὸς τοῦ Μαυροβουνίου παραδόξως κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας προώδευσε· διότι ἐνῷ ὁ ἀρχικὸς πυρὴν τῆς ἐνοικιούσης κυρίας φυλῆς ἤτο λίαν περιωρισμένος, ὕστερον νηξήθη ταχέως διὰ τῶν Σέρβων φυγάδων τῆς Ἑρζεγοβίνης εὐθὺς ἅμα ἡ τοῦ Μαυροβουνίου αὐτονομία κατέστησε τὸ ἄστυλον τοῦτο ποθητὸν ἐνδιαίτημα εἰς τοὺς μὴ θέλοντας νὰ ζῶσιν ὑπὸ τὴν τυραννίαν τῶν Ὁθωμανῶν. Τῷ 1606 κατὰ τὸ ἐνετικὸν χειρόγραφον τοῦ Μαριανοῦ Βολιτσᾶ τὸ Μαυροβούνιον περιεῖχε 93 χωρία καὶ 8,027 πολεμιστὰς, ἧτοι περίπου 33,000 ψυχῶν· τῷ 1687, ὁ Βόσνιος Βούτγκροβιτς ἐκ Λίβνου ἀποκατέστη ἐν τῇ Κατούνσκα μετὰ 400 οἰκογενειῶν, ὀνομαζομένων Κραϊχνιτζῶν (ἀνθρώπων τῶν συνόρων)· τὴν ἀποίκισιν ταύτην παρηκολούθησαν ἕτεροι ἥττον πολυπληθεῖς, ὥστε ἐν ἀρχῇ τοῦ παρόντος αἰῶνος ὑπελόγιζον 53,000 ψυχὰς ἐν Μαυροβουνίῳ, σήμερον δὲ 120,000 περίπου.

Πλὴν τῶν φυλῶν τῶν κατοικούντων τὸ Μαυροβούνιον, ἐν αὐτῷ ὑπάρχουσι καὶ τινα χωρία ἀλβανικά, ὡς ἡ Φουνδίνα καὶ τὸ Κότσι καὶ φυλῆτις ἀλβανικὴ, οἱ Τρίπσκοι ἢ Ζάτριβατζ. Ἡ συνθήκη δὲ τέλος τοῦ 1858 ἀπέδωκεν αὐτῷ καὶ τὰς γαίας τὰς οἰκουμένας ὑπὸ τῶν Οὐσκὸξ ἢ φυγάδων, ἄλλων παρὰ τοὺς Οὐσκόκους, τοὺς διαβοήτους ἐν τῇ ἐνετικῇ ἱστορίᾳ πειρατὰς. Οἱ Οὐσκὸξ τῆς Ἑρζεγοβίνης εἶναι Χριστιανοὶ φυγάδες ἐπὶ τῶν ὁρέων τοῦ Μαυροβουνίου, εἰς ἀδιάλειπτον σχεδὸν πόλεμον διατελοῦντες πρὸς τοὺς Τοῦρκους. Οἰκοῦσι δὲ μέρος μὲν περὶ τὰς πηγὰς τῆς Μορίτσας, καὶ μέρος τὰς τῆς Ῥουνδίνης Μ.Δ. τῆς πεδιάδος τοῦ Νίξιχ.

A. M.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ ΕΡΓΑΤΩΝ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

Ὁ δλικὸς ἀριθμὸς τῶν ἐργατῶν τῶν ἐν Ἑλλάδι βιομηχανικῶν καταστημάτων ὑπελογίσθη εἰς 7,342, ἐξ ὧν ἄνδρες 4,959, γυναῖκες 1,230, παῖδες 629 καὶ κοράσια 524. Ὁ ἀριθμὸς οὗτος τῶν ἐργατῶν διανέμεται μεταξὺ 136 ἐργοστασίων.

Μετὰ τὸ Λαύριον, ἐνθα συγκεντροῦται ὁ ἀνώτερος ἀριθμὸς τῶν ἐργατῶν, ἀσχολούμενων ἀπάντων εἰς μεταλλευτικὰς ἐργασίας, ὁ Πειραιεὺς ἔχει τὸν ἀνώτερον ἀριθμὸν ἐργατῶν, 1,662. Μετ' αὐτὸν δὲ ἔρχεται ἡ Σύρος, ἧς τὰ ἐργοστάσια περιλαμβάνουσι 1,416 ἐργάτας.

Οἱ 7,342 ἐργάται τῶν ἡμετέρων ἐργοστασίων διαιροῦνται ὡς ἔπεται κατὰ τὴν ἐκπαίδευσιν αὐτῶν:

	Ἑγγράμματοι	Ἀγράμματοι
Ἄνδρες	1,732	2,909
Γυναῖκες	278	953
Παῖδιά	331	344
Κοράσια	73	437
	2,414	4,640

Ἡ κατάστασις αὕτη, εἰς ἣν δὲν περιελήφθησαν 318 ἄνδρες, ἀσχολούμενοι εἰς μεταλλευτικὰς ἐργασίας καὶ ὧν ἡ ἐκπαίδευσις δὲν ἐξηκριβώθη, καταδεικνύει, εἰ αἱ πληροφορίες ἡμῶν εἰσὶν ἀκριβεῖς, ὅτι πλέον τοῦ διπλασίου τῶν περὶ ὧν πρόκειται ἐργατῶν εἰσὶν ἀγράμματοι, ἧτοι 68 τοῖς 100, καὶ ὅτι τὸ ἕτερον τῶν φύλων καθυστερεῖ δι' ἔτι μεγαλύτερων ἀναλογιών, καθόσον ἐπὶ μὲν τῶν γυναικῶν ἀγράμματοί εἰσιν 89 τοῖς 100, ἐπὶ δὲ τῶν κορασίων ἀγράμματοί εἰσιν 86 τοῖς 100!

Καὶ ἐν μὲν τῇ Σύρῳ τὰ 2/3 τῶν ἐργατῶν εἰσὶν ἀγράμματοι, ἐν δὲ τῷ Πειραιεὶ τὸ ἥμισυ.¹

ΕΝ ΑΣΜΑΤΙΟΝ

Κοιμῶνται τ' ἄγρια βουνά,
Ἡ βάρχεις ἡσυχάζουν,
Ὡς καὶ τ' ἀγρίμια σταῖς φωλεαῖς
Ζευγαρωτὰ κουρνιάζουν.

Ἐπαψ' ὁ κοῦκκος σὸ κλαρί,
Πλαγιάζει τ' ἀκρογιάλι,
Λὲς καὶ κοιμᾷτ' ἡ θάλασσα
Στοῦ βράχου τὴν ἀγκάλη.

Μόνος ἐγὼ νυχτομαχῶ,
Προσκέφαλο δὲν ἔχω,
Ἦσαν ξωτικό, ὅσα φάντασμα
Τὰ δάση παρατρέχω.

Τρέχω λαγκάδια καὶ κρεμνοὺς
Πᾶσι καὶ σὲ λησμονήσω·
Ἄλλ' ὅσο φέγω, τόσ' ὁ νοῦς
Σὲ σὲ γυρίζ' ὀπίσω.

Σὲ βλέπω ὁδῶ, σὲ βλέπω 'κεῖ,
Σὲ φέρνει ὁ λογιμαῖός μου

1. Ἀπ. πληρ. περὶ τῶν ἐν Ἑλλ. Βιομ. Κατ. ὑπὸ Δ. Μανσόλα.